

Róma 12,1-3 — Metamorfózis

1. Amit a textusról tudni kell – exegetikai megértés

A római gyülekezethez írt levél elsősorban arról ismert, hogy itt Pál apostol a keresztyénség néhány alapvető elvi kérdését tisztázza. Róma 1-11 beszél Isten igazságosságáról, az ember bűnéről, megigazításáról, megszentelődéséről. Szó van itt kegyelmi kiválasztásról, illetve Izrael és a pogányok viszonyáról. Úgy tűnik, hogy a Róm 11,33-36 doxológiájában lezáródik a levél elvi kérdéseiről szóló része és a Róm 12-vel egy új nagy fejezet következik. Az apostol áttér a dogmatikáról az etikára, az elvi tanításról a keresztyén életgyakorlatra.¹ Ennek a második etikai résznek a két kezdő versét egyesek programszerű feliratnak tekintik,² amely annyiban helyes, hogy a következő fejezetek szemléletét alapvetően meghatározza. De ugyanakkor azt is fontos megjegyezni, hogy Róm 12,1-2 nemcsak előre mutat, hanem visszafele is, és a megelőző fejezetekkel számtalan érdekes kapcsolópontot teremt, amelyekről az alábbiakban még szó lesz. Ezeken a kapcsolópontokon keresztül válik nyilvánvalóvá az, hogy nemcsak a „dogmatikának” lesz szükségszerű következménye az „etika”, hanem az etikának is szüntelenül vissza kell nyúlni a dogmatikához.³ A keresztyén életre vonatkozó tanításnak nem szabad elszakadnia az elvi alapoktól.

A Róm 12,1 szerint ez a fejezet és a következő részek műfaji formája paraklézis, intő, buzdító beszéd, amelyben a gyülekezetet alapító apostol a gyülekezet tagjait, mint testvéreket szólítja meg.⁴ A buzdítás oka Isten irgalmassága. Az „irgalmasság” (οἰκτιρμός *oiktirmosz*) kifejezés itt valójában többesszámban jelenik meg, amely mögött valószínűleg a héber רַחֲמִים *rachamím* gondolata áll, amely mindig többesszámban fordul elő az Ószövetségben. Szóanyagában kötődik ez a vers a megelőző perikópához, különösen a zsidók és pogányok viszonyáról szóló Róm 9-11-hez. Róm 9,15 a pogányok kiválasztása kapcsán idézi 2 Móz 33,9-et: „...

¹ Greijdanus, *Róma*, 533; Michel, *Römer*, 288; Lekkerkerker, *Romeinen*, 103. Etikai vonatkozású kérdésekkel, alkalmazott teológiával esetenként korábban is találkozunk (vö. Róm 6,11; 8,12; 11,20), de a Róm 11-16 intéseket tartalmazó gyűjtemény.

² Michel, *Römer*, 288.

³ Kálvin, *Rómaiakhoz*, 253. Kálvin ebben látja a filozófiai etika és a keresztyén etika közötti alapvető különbséget. A bölcséleti etika „olyan, mint a fundamentum nélküli épület káprázatos felső része...”

⁴ A Róm 12,8 szerint a παράκλησις *paráklészisz* egy a Lélek ajándékai közül.

irgalmazok, akinek irgalmazok (οἰκτιρῶ *oiktiró*).⁵ Az irgalmazottak csoportjában a római gyülekezet tagjai fölismerhetik önmagukat. Most Róm 12,1 azokat szólítja meg, akiken Isten megkönyörült. Ami ezentúl következik, ti. az etikai fölszólítások teljesítése, az által (διὰ *diá*) válik lehetségessé, hogy a Róm 9–11 értelmében a római gyülekezet tagjain is megkönyörült Isten. Isten irgalmassága a keresztyén élet oka és megélésének eszköze. A διὰ *diá* eszközt („által”) vagy okot („miatt”, „valaminek az okán”) fejez ki, de nem célt. Nem az etikus élet szül irgalmasságot, hanem az irgalmasság teszi lehetővé, sőt szükségszerűvé a keresztyén etikát.⁶

A Róm 12,1-3-ban három kérés/intés fogalmazódik meg. (1) Az első így szól: „szánjátok oda a ti testeteket Istennek, (mint) élő, szent és kedves áldozatot, (mint) lelki istentiszteletet.” Kérdés, hogy mit ért itt az apostol a „test” kifejezésen? A görög verzióban itt a σῶμα *szómá*, nem a σάρξ *szárx* jelenik meg. Bár a kettő közötti különbség nem mindig egyértelmű.⁷ Az világos, hogy a σάρξ *szárx* a hústestre utal. A σῶμα *szómá* jelentésköre ennél tágabb; itt tulajdonképpen a teljes embert jelenti, a maga szellemi, lelki és fizikai valójában.⁸ Ha a σῶμα *szómá* jelentéskörét a levélben tovább vizsgáljuk (Róm 1,24; 6,6.12; 7,24; 8,10.11.13.23) azt mondhatjuk, hogy a római levél a σῶμα *szómá*-t különösen gyakran a halandósággal kapcsolatban említi („bűnnek a teste, halálnak a teste”). Az „áldozat” kapcsán az apostol három kifejezést használ. Két jelző, a „szent” és a „kedves/tetsző”, minden áldozat esetében alapvető követelmény. Különösen feltűnő viszont az „élő” szócska, amely ezt az áldozatot megkülönbözteti minden mástól. Az áldozatban a vér által szereznek engesztelést, vagy adnak hálát. A bibliai szimbolikában a vér kiontása az élet kiontását, a halált jelenti. Az élő áldozat az állandóságot fejezi ki. Ez nem olyan, amit egyszer végrehajtanak, majd esetleg újra megismételnek.⁹ Itt áldozattá-lételről van szó. Ugyanakkor a római levélben belül az „élet”-nek van egy többjelentése is. Róm 6 szerint az élet Krisztusban van. Élő áldozat tehát csak az lehet, aki meghalt vele és életre támadt. Krisztus áldozata után fölöslegessé, sőt istenkáromlássá válik minden olyan áldozat, amelyben az ember alanyként (és nem

⁵ A 2 Móz 33,19-ben itt a רַחַם *rácham* „megkönyörülni” igei formáját találjuk.

⁶ Ilyen értelemben a magyar fordításban megjelenő „kérlek... Isten irgalmasságára” félrevezető lehet. Az „Isten irgalmassága által/okán” kifejezés jelentését kétféleképpen lehet értelmezni, attól függően, hogy a frázist melyik ígéhez kapcsoljuk. Pál apostol *kéri* a gyülekezetet Isten irgalmassága okán (vö. az ezzel párhuzamos 12,3-at: „mondom a kegyelem által...” [διὰ *diá*]), vagy „kérlek titeket, hogy Isten irgalmassága miatt *szánjátok oda* a testeiteket”.

⁷ Lásd pl. Róm 8,11-12, amely úgy tűnik, hogy ezt a két kifejezést szinonimaként használja.

⁸ Vö. Murray, *Romans*, 110-111; Schmidt, *Römer*, 207. A héber נֶפֶשׁ *nefes* kifejezést a Septuaginta (LXX) gyakran fordítja σῶμα *szómá*-nak ott, ahol a magyarul ezt mondanánk, személy, lélek (pl. mindenki, minden lélek).

⁹ Zsid 10,1-3 szerint éppen az áldozat periodicitása az, amely bizonyítja, hogy ez mennyire tökéletlen eszköz a bűnök rendezésére. Mert ha tökéletes lenne, csak egyszer kellene végrehajtani.

tárgyként) akar megjelenni. Ahhoz mérhető, amit Krisztus tett nem tud adni. A legtöbb, amit adhat az, hogy önmagát adja. Ezt a *σῶμα σόμá-áldozatot* Róm 12,1 más néven „okos istentisztelet”-nek (*λογική λατρεία logiké látreiá*) nevezi. A *λατρεία látreiá* jelenti az istentiszteleti cselekmények összességét általában, a szolgálatot, a ceremóniát, amely a templomban zajlik, beleértve az áldozás aktusát is. Róm 12,1 szerint a hívők élete, önmaguk hálaáldozatként való odaszánása olyan, mint egy istentiszteleti szertartás, mint egy kultuszi esemény. Kérdés, hogy mit jelent a *λογικός logikosz* jelző? Egyértelmű az, hogy itt nem csupán az intelligencia szintjén megélt valamiféle racionális vallásosságot propagál az apostol. Ez nemcsak a szóhasználatnak mond ellent, hanem annak a kontextusnak is, amely a következőkben konkrét cselekedetekre szólít föl. Pál apostol nem használja máshol a *λογική logiké* kifejezést. Valószínűnek tarthatjuk, hogy a *λογικός logikosz* és a *πνευματικός pneümátikosz* („lelki”) rokonértelmű szavak.¹⁰ Erre nézve 1 Pt 2,2 segíthet tovább, ahol az apostol a hamisítatlan „lelki (értelemben vett) tejről” (*λογικὸν γάλα logikon gálá*) ír.¹¹ Utalhatunk továbbá a hellenista zsidóság spirituális áldozatértelmezésére, amelyben a *λογική λατρεία logiké látreiá* a hálaadó imádságot jelöli,¹² ti. azt, amely a hálaadó áldozat helyére lépett. A lelki áldozat az, amely a kultikus/rituális ellentéte, vagy alternatívája. Ha helyes ez az értelmezés, akkor ez azt jelenti, hogy a test élő áldozatként való odaszánása olyan, mint egy lelki (értelemben vett) istentisztelet. A *λογική logiké* szó használata azonban azzal is magyarázható, hogy a 12,2-ben megjelenik a *νοῦς nusz* „értelem, gondolkodás”, amely a 12,1-gyel párhuzamban áll. A „lelki istentisztelet” ilyen értelemben átmenetet képez az első és második intés között.

(2) A második intést az apostol hármas formában tárja a gyülekezet elé, amely negatív-pozitív-negatív sémát követ: (a) ne idomuljatok e világhoz – (b) változzatok meg a ti értelmek megújulása által – (c) vizsgáljátok meg, hogy mi Isten akarat. Az (a) és (b) két rokonértelmű kifejezést használ. A *συσχηματίζω szüszhémátidzó* azt jelenti, hogy „idomulni, igazodni valamihez”, együtt (*σὺν szün*) alakulni vele egy bizonyos sémára (*σχῆμα szchéma*) (lásd még 1 Pt 1,14). Adott a modell. A világ itt nem annyira az a világ lakóit, az emberiséget, mint inkább a világkorszakot (*αἰών ájón*) jelenti, illetve – tekintettel arra, hogy itt a gondolkodásmód sémáiról van szó – az apostol itt a korszellemre utal. Pál gondolkodásában egyrészt a keresztyén ember meghalt erre a világra nézve. Másrészt ez a világkorszak

¹⁰ Lásd Michel, Lekkerkerker. Másként vélekedik Greijdanus, *Rome*, 536-537. A „lelki áldozathoz” lásd 1 Pt 2,5.

¹¹ Néhány verssel később 1 Pt 2,5 a hívők „lelki áldozat”-áról is beszél, talán éppen Róm 12,1 (és 2 Móz 19) hatására, de itt már a *πνευματικός θυσίας pneümátokosz tüsziasz* kifejezést használja.

¹² Michel, *Römer*, 292; Bruce, *Romans*, 213. Lévi testamentuma szerint (3:6) az angyalok az Úrnak „lelki (*λογικός logikosz*) és vér nélküli áldozatot” mutatnak be.

múlандó az ő ábrázatával együtt.¹³ A világhoz való idomulás helyett itt gondolkodásbeli (νοῦς *nusz*) átváltozást, metamorfózist ajánl (μεταμορφόω *metámorfoó*).¹⁴ A Krisztus-követővé lett ember számára mindenek előtt szellemi téren, a gondolkodásmódban kell bekövetkeznie a változásnak. Ez elsősorban abban nyilvánul meg, hogy az értelem kíváncsivá válik arra, hogy mit akar Isten. Isten akaratát csak ilyen megváltozott elmével lehet megvizsgálni (δοκιμάζω *dokimádzó*).

(3) A harmadik intés a római gyülekezet tagjait abból a szempontból érinti, hogy önmagukról hogyan gondolkodnak, milyen az énképük, és ennek megfelelően milyen az egymáshoz való viszonyuk. A φρονέω *froneó* „vélekedni, gondolkodni” ige, amely különböző formáiban négyszer jelenik meg a Róm 12,3-ban ebben a perikópában már sorrendben a harmadik olyan szó, amely az ember értelmi-szellemi világával áll kapcsolatban (a λογικός *logikosz* és a νοῦς *nusz* mellett).

A levél többször sejteti azt, hogy a római gyülekezet is sokféle szempontból heterogén közösség volt. A törvény és az evangélium kérdésének tárgyalása, az ószövetségi idézetek sokasága, de Izrael jövőjét érintő kérdések viszonylag aprólékos elemzése is mind arra utal, hogy a római gyülekezetben a pogányokból keresztyénekké lett tagok mellett, volt egy meghatározó zsidó-keresztyén csoport is. Ezek a csoportok különféle vonatkozásban igényelhetek a maguk számára tekintélyt. A zsidók azért, mert „az üdvösség közülük támadt”, a pogányokból lett keresztyének azért, mert a megelőző fejezetben Pál meglehetősen kedvező színekben tünteti fel őket. Izrael megkeményedése után, most ők a privilegizáltak. Ezzel szemben az apostol arra szólítja fel őket, hogy mindenki legyen tisztában a saját lehetőségeivel és korlátaival (vö. Róma 11,25, ugyanazzal a φρονέω *froneó* igével). Már önmagában a bevezetés, „a nekem adott kegyelem alapján mondom nektek”, azt sugallja, hogy ő nem az apostoli tekintély jogán kéri ki magának az engedelmességet, hanem a kegyelem alapján szólítja meg őket, mintegy ezzel is példát adva, hogy az ember legyen tudatában annak, hogy azt amije van, kapta valakitől. Ezért ne gondoljon többet (ὑπερφρονέω *üperfroneó*) annál, mint ahogyan vélekednie kell, hanem józanul vélekedjék (σωφρονέω *szófroneó*). A σωφρονέω *szófroneó* kifejezést találjuk pl. a gadarai ördögös szellemi állapotának leírásában, miután Jézus megszabadította őt „az idegen légiótól” (Mk 5,15).¹⁵

A helyes gondolkodás tartalmi vonatkozásait valójában a következő versek fogják kifejteni (12,4-8). A gyülekezet tagjainak helyes önértékelése és a testvérek

¹³ Vö. 1 Kor 7,31: „elmúlík e világ ábrázata” (τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου *tu szchéma to koszmu tutu*).

¹⁴ Ugyanez a szó jelenik meg a Jézus átváltozását leíró történetekben (Mk 9,2; Mt 17,2), és 2 Kor 3,18 ezzel a kifejezéssel írja le a hívők Jézus ábrázatára (εἰκὼν *eikón*) való átváltozását. A μορφή *morfé* és a σχῆμα *szkémá* együtt jelenik meg a Fil 2,7 Krisztus-himnuszában.

¹⁵ Ennek ellentéte 2 Kor 5,13 szerint az extázissal együtt járó szellemi állapot.

értékelése mindenekelőtt a gyülekezeten belüli egység szempontjából kulcsfontosságú. A Krisztus teste egy nagy egység, de ezen belül az egyes személyek különböző megbízatásokat látnak el (1 Kor 12). A test egy, de sok tagja van, a különböző kegyelmi ajándékok szerint. Ezeket az ajándékokat pedig Isten a hit mértéke (μέτρον *metron*) szerint osztotta szét (12,3.6). Mit jelent a hit mértéke? A mérték mindenekelőtt korlátot jelent. A mértékkel osztott hit azt jelenti, hogy a gyülekezet tagjai közül senki nem birtokosa a hit teljességének. Ezért nem gondolhat többet (ὑπερφρονέω *üperfroneó*) magáról, mint amit valójában kapott. A ὑπερ *hüper* már a korlát túllépését jelentené. Isten a hitet kimérte, kiporciózta (μερίζω *meridzó*). A kép mögött ott van az a gondolat, hogy egy meglévő egységet osztott szét. Van akinek erősebb hitet adott, van akinek gyengébbet. De akinek erősebb van, még azé sem teljes. Teljessé csak úgy lesz, ha egyik kipótolja a másikat, ha az erős és a gyenge hit egymás mellé kerül (vö. Róm 14). A gyülekezet a maga egységében bírja a hit teljességét, amint ezt a kegyelmi adományok listája a 12,4-8 verseiben szépen érzékeltet. Ha mind együtt van ez a sok ajándék, akkor lesz teljes a Krisztus teste.

2. A perikópa megértése – teológiai összefüggések

Amint említettük, Róm 12,1 kultikus terminológiát használ, de azt metaforikusan értelmezi. Az ószövetségi áldozati állat helyett itt a keresztyén ember testének (egész valójának) odaáldozásáról beszél. A reformátori egyházi tanítás általában azt hangsúlyozza, hogy Krisztus áldozata az ószövetségi áldozat beteljesítése volt. Kereszthalála fölöslegessé tesz minden más áldozatot. A Szentírás azonban kétféle áldozatról beszél. Az áldozatnak van egy olyan formája, amely megelőzi a bűnbocsánatot. Ennek az engesztelő áldozatnak a célja az, hogy kiengesztelje Istent, hogy bocsánatot nyerjen. Az Újszövetség Krisztus kereszthalálát ilyen értelemben tekinti az ószövetségi áldozati szertartások beteljesülésének és lezárásának.¹⁶ De a Biblia tud olyan áldozatról is, amelyre akkor került sor, amikor Izrael népe életében valamilyen formában (pl. egy szabadító történelmi tett által) már megjelent Isten. Az áldozatnak ezt a formáját hálaadó áldozatnak tekintették. A Krisztus kereszthalála nem hálaáldozat volt. Más szóval, az ószövetségi hálaáldozat Krisztus halála után is érvényben marad. A Róm 12,1 szerint a test odaáldozása ennek az ószövetségi kultikus formának a spirituális vetülete. Isten irgalmassága nem teszi fölöslegessé ezt az áldozatot, hanem értelmet és célt ad annak. A bibliai áldozat lényegét a 1 Krón 29,14 így foglalja össze: „Mert ki vagyok én, és mi az én népem,

¹⁶ L. ezzel kapcsolatban Róm 3,25; Ef 5,2; Zsid 7,27; 9,26; 10,12.14; 1 Jn 2,2; 4,10.

honnan volt erőnk ilyen önkéntes adakozásra? Bizony tőled van mindez, és csak azt adtuk neked, amit kezedből kaptunk.” Áldozni azt jelenti, hogy visszaadni Istennek azt, ami őt illeti meg. Az Ószövetség elutasítja azt a gondolatot, hogy az áldozatra Istennek lenne szüksége (vö. Zsolt 51), illetve, hogy a formálisan végrehajtott kultuszi cselekmény bárminemű hatásfokkal bírna (Mik 6,6-8). Innen már csak egy lépés van az áldozat spirituális értelmezésének a megjelenéséig. Zsolt 141,2 az imádságot áldozatnak, áldozattal egyenrangú cselekménynek tekinti (vö. Péld 15,8). Ennek a lelki áldozatnak egy tovább gondolt formája az, amiről Róm 12,1 beszél. A *σῶμα* *szómá* feláldozásának gondolatát a levél korábbi fejezetei már előkészítik. Róm 6,13 ezt írja a keresztség által Krisztusban új életet nyert rómabelieknek: „szánjátok oda magatokat Istennek (*παραστήσατε ἑαυτοὺς πᾶραςτήσάτε* *ea-ütusz* [ugyanaz az ige, mint 12,1-ben!])... tagjaitokat (*τὰ μέλη ὑμῶν* *tá melé hümon*) is adjátok át.” Noha az ember gondolkodásában elválík egymástól az áldozó és az áldozat, már a legelső áldozatbemutatásnál, Kain és Ábel történetében is nyilvánvaló az, hogy Isten a kettőt egységben látja.¹⁷

Az emberi értelem metamorfózisa és Isten akaratának a megvizsgálása szintén egy korábban megfogalmazódó teológiai tétel továbbgondolása. A római levél már több esetben bizonyította, hogy alapvető metamorfózis nélkül az emberi értelem nem képes Isten dolgait megérteni (8,5-8). Egészen egyértelmű ez a Róm 9-11-ben. A pogányok kegyelmi kiválasztása és Izrael megkeményítése kapcsán Isten különös tervéről beszél, mely szerint ő „mindeneket engedetlenség alá rekesztett, hogy mindeneken könyörüljön” (11,32). Az ő gazdagságának, bölcsességének és tudományának mélységei kikutathatatlanok, és kinyomozhatatlanok az ő útjai (11,33-34). Később pedig a levél további részében Pál számtalan olyan etikai útmutatást ad, amely nem illik bele ennek a világnak a gondolkodási sémájába: pl. az ellenség szeretete, a gonosznak jóval való meggyőzése (vö. Róm 12,14.17.19-21), a hitben erőtlenséghez való felelősségteljes viszonyulás (Róm 14), stb. Ezek elfogadásához új gondolkodásmódra van szükség. Az újszerű élet nem szabályok és parancsok kivitelezését jelenti, hanem mindenekelőtt egy alapvető szemléletváltást feltételez. Nemcsak a testnek kell áldozattá válni, hanem az értelemnek is meg kell hajolni Isten előtt.¹⁸

¹⁷ Vö. 1 Móz 4,4-5: Isten rátekintett Ábelre és az ő ajándékára, Kainra pedig és az ő ajándékára nem tekintett. Az áldozat és az áldozó ember közötti szoros kapcsolatot húzzák alá az Ószövetségnek azon szövegei, amelyek az elsőszülött megváltásáért bemutatott áldozatokról beszélnek (2 Móz 13,12-53; 34,19-20). 4 Móz 3,12-13 szerint a lévíták tulajdonképpen az ilyen megváltó áldozat szerepét töltötték be. Ezért bizonyos értelemben tekinthetjük őket a Róm 12,1-beli „élő áldozat” előképének.

¹⁸ A görög bölcsek a *νοῦς* *musz*-t tekintették a hégemonikonnak, a vezérlónek. Pál pedig ezt az értelmet itt (Kálvin szavaival) „elűzi a trónról” (Kálvin, *Rómaiakhoz*, 256).

A Róm 12,2-ben használt νοῦς *nusz* „értelem”, „gondolkodás”, ószövetségi megfelelője a szív (לֵב *léb*). Jer 31,33 azt hirdeti, hogy eljön majd az az idő, amikor Isten a törvényt nem csupán mint használati utasítást adja Izrael kezébe kőtáblákon, hanem a szívébe írja be azt, azaz Izrael gondolkodásmódját fogja megváltoztatni. Ennek előjeleiről olvasunk pl. Zsolt 73-ban és Mal 3,13-18-ban. Zsolt 73 szerint a szentély, az Isten közelsége az a hely, ahol az embernek alapvetően megváltozhat a világról alkotott képe. Enélkül nem érti, hogy miért lenne jó Istent keresni ebben a világban és az ő törvényének megfelelően élni. A Róm 12,2-ben valószínűleg szándékosan csatol vissza az apostol a levél bevezető részére is, ahol a nem keresztényekről beszélt. Róm 1,28-ban ugyanazt a δοκιμάζω *dokimádzó* igét találjuk, mint 12,2-ben, csak hogy ott negatív értelemben. A pogányok nem keresték Isten akaratát, amelynek eredménye az ἀδόκιμος νοῦς *ádokimosz nusz* „képtelen gondolkodás” lett, valójában olyan értelem, amely nem mérlegel, amelynek nincs erkölcsi érzéke.

A Róm 12,3-ban megjelenő gondolatnak is tág a teológiai kontextusa. A mértékel osztott hit képével összecseng az, amit az Ef 4,7 a mértékkel osztott kegyelemről (χάρις κατὰ τὸ μέτρον *chárisz kátá to metron*) mond. Ef 4 is Róm 12,3-8-hoz hasonlóan beszél a sokréttű kegyelmi ajándékról és az ennek ellenére, vagy éppen ebben megvalósuló egységről. Ide kapcsolódik továbbá 1 Kor 12, a kegyelmi ajándékok sokféleségéről és a Krisztus testének az egységéről. Hasonló tematikát bontogat Jézusnak a szolgálati hűségéről is hanyagságról szóló példázata Mt 25,14-30-ban, amely a megbízatás sokszínűségét, de a szándék egységét a szétosztott talentumok történetével meséli el.¹⁹ Az ószövetségi szövegek közül példaképpen megemlíthetjük a 2 Móz 18; 4 Móz 2 és 11 elbeszéléseit.

3. Prédikációvázlat

Mózes halála után a honfoglalás új kihívása előtt álló Józsuét ezzel biztatja Isten: „Ne hagyd abba ennek a törvénykönyvnek az olvasását, hanem tanulmányozd éjjel-nappal, őrizd meg, és tartsd meg mindazt, ami ebben meg van írva. Akkor sikerrel jársz utadon, és boldogulsz.” (Józs 1,8). Ha hűséges vagy a Bibliához boldog és sikeres életed lesz.

Így van ez? Zsolt 1,2-3 azt írja, hogy az az ember, akinek az Úr törvényében van gyönyörűsége és arról elmélkedik éjjel és nappal, „olyan lesz, mint a folyóvíz mellé ültetett fa, amely idejében megtermi gyümölcsét, és nem hervad el a lombja.

¹⁹ Vö. fentebb 7. fejezet.

Minden sikerül, amit tesz.” Ez a mi tapasztalatunk is? Hogy az Isten törvényéhez ragaszkodó keresztyén ember életét siker és boldogság kíséri?

Lehet, hogy vannak olyanok, akik éppen az elmúlt napokban éltek át életük legnagyobb tragédiáját. Vagy olyanok, akik éppen kórházi kivizsgálás előtt állnak. Vagy akiknek még néhány hetük van addig, amíg felbomlik a munkaszerződésük. Valami megakadályoz abban, hogy a Biblia tanítását készpénznek vegyüek. Arról nem is beszélve, ha a törvényt annak jézusi értelmezésében próbálom kivitelezni. Ezt mondja Mt 5,22: „Én pedig azt mondom nektek, hogy ne szálljatok szembe a gonosszal, hanem annak, aki arcul üt jobb felől, tartsd oda másik arcodat is.” Vagy: „Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket”. Használóképpen mondja Pál az alapige után néhány verssel: „ha éhezik ellenséged, adj ennie, ha szomjazik, adj innia” (Róm 12,20). Még a Józsué korában érvényes törvénnyel is nehezen tudunk mit kezdeni („szeresd felebarátodat”), nemhogy annak radikális újszövetségi verzióival. Van még valaki, aki ezek után is elhiszi azt, hogy a krisztusi etika boldogulással és sikerrel jár?

Ez a néhány példa elegendő arra, hogy érezzük, hogy a mi világunk és a krisztusi világ között óriási szakadék húzódik. Sokszor megfogalmaztuk már, hogy az, amit Jézus megálmodott egy másik világ számára készült. Ennek a világnak meg kell változnia ahhoz, hogy a Hegyi Beszéd magasra állított mércéit alkalmazni tudjuk. Nem lehet, jelen körülményeink között nem kivitelezhető. Ezek után nem csoda az, hogy a krisztusi szellemiség egy alkalmazhatatlan dogmává degradálódik ebben a világban. Az elveket, a tételeket megtanuljuk (Róm 1–11), de nem vagyunk képesek azokat gyakorlatba átültetni (Róm 12–16). Számunkra a Római levél véget ér valahol a 11. fejezet doxológiájával.

Pál tanítása szerint két alapvető akadálya van annak, hogy ebben a világban Isten törvénye szerint éljünk. Egyik a test, teológiai szempontból az emberi erőtlenség jelképe, a fizikai létünk korlátja, a másik pedig az ideológia, a gondolkodásmód. Mielőtt a római levél végén az apostol rátérne a keresztyének életét meghatározó útjelzők felsorolására, először annak a titkát szeretné tisztázni, hogy hogyan válhat a Krisztus törvénye szerinti élet belső kényszerre. Hogyan lehet a törvény ítéletének tüzeből, egy belső, Isten irgalmasságának szikrája által lánggra lobbantott, csontjainkban izzó tűz? Hogyan valósulhat meg az, amit Jer 31,33 így mond, hogy „törvényemet a belsejükbé helyezem, szívükbé írom be”.

(1) „Szánjátok oda a ti *testeteket*...” Amikor hitről beszélünk hajlamosak vagyunk egy másik világra gondolni. A testi, fizikai világot elválasztani a lelki, szellemi világtól, a templomi életet a családi otthontól, a gyülekezeti közösségi identitásunkat a magánéletünkötől. Erről a különbségtételről azonban a Szentírás nem

tud. A teremtés története arról szól, hogy Isten alkotja meg a fizikai világot, nemcsak a szellemvilágot. Ő is ott jár a kertben Ádámmal és Évával. Ott nincs szent és profán. Az isteni világ és az emberi világ között a válaszfal nem a természeti, a fizikai, hanem a bűn. Isten karácsonykor ezt a válaszfalat töri át és teremti meg annak lehetőségét, hogy a profánt szakralizáljuk.

A test önmagában nem szent. Igaz vannak, akik szentnek tekintik. Mindig is voltak. Ha azt hinnénk, hogy a test istenítése csupán modern korunk fejleménye, amihez a kétezer éves evangélium nem tud érdemben hozzászólni, az olvassa el a római levél bevezető fejezetét (Róm 1,24-28). A test nem szent, de szentté lehet azáltal, hogy odaadjuk hálaáldozatként Istennek. A test nem isten, hanem áldozat. De eltérően az áldozat szokásos formáitól ez élő áldozat. Ezt nem lehet egyszerűsrimindenkorra föláldozni, hanem csak úgy, hogy az oltáron élem az életemet. Annak a tudatában élek, hogy az én életem Isten előtti áldozat. A korábban említett jézusi tanítások csak úgy kelhetnek életre, ha én magam, fizikai korlátaimmal, mást diktáló indulataimmal áldozattá válok. Az ellenséget nem lehet másképpen szeretni, csak úgy, ha indulatom, haragom, dühöm és zsigereimbe zárt bosszúvágyam az oltárra kerülnek. Ezt látjuk az ószövetségi ún. bosszú-zsoltárokból is, hogy az imádkozó ember bosszúvágyát is az oltárra teszi (Zsolt 109). És ezt az áldozatot kedvesen fogadja Isten. Gondolkozzunk így: minden haraggal lesújtó kéz, minden gyilkos tekintet, minden bosszúra szomjas pillantás, minden kemény szó (Mt 5,22) válhat Isten dicsőítésének eszközévé akkor, ha ezeket le tudom tenni előtte. Ezt az életformát nevezi úgy a Róm 12,1, hogy „istentisztelet”. Itt ugyanazt a kifejezést használja, mint a templomban zajló kultuszi cselekményekre. Ez az amit így szoktak nevezni, hogy az élet istentisztelete.

Áldozattá lenni – Pál apostolnak ez a programja a keresztyén gyülekezet számára. Nem a sors áldozatává, hanem Isten számára élő áldozattá lenni. Ezt így nem lehet megjátszani. Erre önmagunkban nincs erőnk. Ezért is írja az apostol, hogy ez „az Isten irgalmassága miatt” történhet így. Ezzel nem érdemeket próbálunk szerezni, nem irgalmasságot akarunk kicsikarni, hanem ezzel válaszolunk Isten irgalmasságára, és az ő tettéből meríthetünk erőt. Ide kapcsolódik a Heidelbergi Káté 32. kérdése és válasza: „Miért neveznek téged keresztyénnek? Azért, ...hogy magamat élő hálaáldozatként neki adjam.”

(2) A másik korlát a *gondolkodásmód*. „Változzatok el a ti értelmetek megújulása által” (12,2). Érezzük azt, hogy ezt nem lehet kivitelezni csak azért mert valaki erre felszólít minket. Krisztus követése nem egyszerűen régi szokások elhagyását jelenti. Attól, hogy valaki fehér ruhát ölt, még nem lesz olyan, mint az angyalok. A törvények egy részét meg lehet tenni azért, hogy mások elvárásainak eleget

tegyünk, hogy elkerüljük a büntetést, hogy valami javunk származzon belőle, stb. De ahhoz, hogy személyiségünket alapvetően érintő, önérzetünket sértő kérdésekben saját magunk ellen vegyük fel a harcot, ehhez már többre van szükség. Ahhoz, hogy Jézus vagy Pál apostol tanítását gyakorlatba ültessük a gondolkodásmódunk megváltozására van szükség. Nemcsak a testnek, hanem az értelemnek is meg kell hajolni Isten előtt.

Zsolt 73,1-17 szemléletesen érzékelteti azt, hogy meddig jut el az ember, ha ennek a világnak a paradigmái szerint próbál élete eseményeinek értelmet adni: „Íme, ilyenek a bűnösök! Háborítatlanul gyarapítják vagyonukat szüntelen. De én hiába tartottam tisztán a szívemet, hiába mostam kezemet ártatlanságomban, mert csapások értek mindennap, fenyítések minden reggel.” Hiába. Hasonlóképpen Mal 3,14: „Hiábavaló az Isten szolgálata, és mi haszna, hogy megtartjuk törvényeit, hogy alázatosan járunk a Seregek Ura előtt?” Mi haszna?

Hányszor kimondjuk ezt mi is, naponként, ha korrupt hivatalnokokkal, közönségeket és egész országot csődbe sodró politikai vezetőkkel szembesülünk, vagy Krisztus tekintélyét hamis és körmönfont egyházpolitikával bemocskoló pásttorokkal van dolgunk. Mondjuk ezt tehetetlenül szemlélve a düledező ország- és világgazdaság büntetlen szipolyozóit, vagy látva egészségügyi érdekeltségű mágnás üzerek alattomos szervezkedéseit. Mi haszna? Van aki ezt nem bírja. Elkezd ennek a világnak a sémája szerint idomulni. Úgy véli, hogy a bibliai etikai modellek már nem működnek (család, házasság, munka, felelős vezetés, stb.). Azt látjuk, hogy sok kérdésben néhány évtized lemaradással az egyház szemlélete is a korszellemhez idomul.

Ha azt hisszük, hogy ez a világ valaha más volt, vagy mássá lesz tévedünk. A világ nem lesz mássá. Mi több, Pál apostol is ilyennek látta azt a maga korában. És mégis ezt írja, amit ír! Hogy lehet áldani azokat, akikátkoznak (12,14), hogy lehet az önmagukat istenítő császárok között is alázatosnak maradni (12,16), hogy lehet a gonoszért jóval fizetni (12,17), a gazságok láttán a bosszút Isten kezébe tenni (12,19), a felsőbb hatalmasságnak engedelmesskedni és azért imádkozni (13,1), lehet adót fizetni (13,6). Hogy lehet? Ha a világ (korszellem) nem változik, akkor a mi szellemünknek kell megváltoznia.

Az Isten törvénye, az evangélium nem irracionális, csak akkor, ha még nem történt meg a rációnak ez a metamorfózisa. A 73. Zsoltár azt mondja, hogy egy dolgot lát a szem ha Isten nincs benne a képben: „Elgondolkoztam rajta, meg akartam érteni, de túl nehéznek tűnt nekem.” (73,16). De más dolgot lát akkor, ha belép a szentélybe: „Végül elmentem Isten szent helyére, és megértettem, hogy milyen végűk lesz”. (73,17). Itt nyerhet egy másik dimenziót a látásunk (vö. 2 Kir 6,16-17). Csak az ilyen megváltozott elme képes arra, hogy Isten akaratát megvizsgálja, hogy

azt jónak és tökéletesnek lássa, hogy kedvesnek találja (mint amilyennek Isten találta a mi áldozatunkat).

(3) Harmadszor arról beszél Pál apostol, hogy a megújult értelem nem adhat okot arra, hogy valaki fölényesen gondolkozzon önmagáról. Nemcsak egy másik világképet alakít ki bennem a metamorfózis, hanem egy másik énképet is. Egy világszemlélet, ideológia elsajátítása esetén mindig megvan az exkluzivizmus veszélye. Ha valaki úgy véli, hogy ismeri a világ magyarázatának a titkát, felfuvalkodottá teheti. Itt ennek kapcsán inti az apostol a gyülekezetet. A római közösség sokféle szempontból heterogén volt (etnikai szempontból vagy a hitben való előrehaladás szempontjából). A következő versek részletesen beszélnek a kegyelmi ajándékok különbözőségéről. De ezzel együtt hangsúlyozza az apostol azt is, hogy itt egység van. Mindegyik ajándékot annak mértéke szerint Isten adta, akár jelentősnek tűnik, akár jelentéktelennek. A hit mértékében különbségek vannak, de annak hatékonyságában és természetében nem. A keresztyén embernek itt kell megtanulni azt, hogy nemcsak az erős hit Isten ajándéka, hanem az erőtlenség is.²⁰ Ezért kell a hitben erőtlent ugyanabba a közösségbe befogadni (Róm 14,1). Az apostol a hit mérték szerint való szétszétválásról beszél, amely az egység és a különbözőség képét egyaránt magán hordozza. Önmagában senki nem bírja a hit teljességét, de együtt igen. Ez két szempontból jelent kihívást a mindenkori keresztyén gyülekezet számára. Egyrészt az individualizmus korában a közösség tagjainak egymásrautaltságát hangsúlyozza. Másrészt kihívás számunkra az, hogy mindent a *nekünk* adott hit mértéke szerint lelkiismeretesen elvégezzünk (12,6). A mérték korlátokat jelent, a lélek jelenléte nem káoszt, hanem józan rendet szül.

Sem Jézus, sem Pál nem egy másik világ számára fogalmazza meg etikai alapelveit. Amiről ők beszélnek, annak erre a világra nézve van alapvető jelentősége. Ha igaz az, hogy Jézus az Isten országát elhozta hozzánk, akkor ezt a folyamatot már nem lehet visszafordítani. Ennek az országnak a mi világunkban kell terjednie, láthatóvá válnia. Mégpedig a gyülekezetből kifele vigyünk magunkkal azt, aminek hiányában a világ is nyög és sóvárogva várja megjelenését.

4. Példák, képek, szemelvények

Hogy a „világidegen” ideológiák mennyire igénylik a gondolkodásmód metamorfózist, azt kitűnően érzékelteti például Anders Thomas Jensen dán rendező

²⁰ Pál még olyan megnyilvánulási formákat is kegyelmi ajándéknak tekint, amelyek számunkra egészen természeteseneknek tűnnek.

Ádám almái (Adams aebler) című filmje (2005). A filmben Ivan, az édenkert-szerű templom papja egy másik világon élő ember számára alapvetően gyerekesnek, naivnak, abszurdnak, groteszknak, ostobának, egy adott ponton pedig veszélyesnek (pszichiátriai esetnek) is tűnik. A legnagyobb veszély mégis az, a világ attól dől össze, ha ez a sok szempontból idegen és abszurd ideológiát valló Ivan elhatározza, hogy mássá lesz. Bármennyire idegen gondolat az ellenség szeretete, mégis a világ ez után nyög és sóhajtozik.

5. További szempontok az istentisztelet alakításához

Lekció. A szöveg elemzésénél már több olyan bibliai textusról volt szó, amely a Róm 12,1-3 valamelyik aspektusát jobban megvilágítja (pl. Mt 25,14-30; Róm 6; Ef 4; 1 Kor 12; 4 Móz 2). A perikópa egészének üzenetére való tekintettel viszont megfelelőbb a Zsolt 73-t vagy Jer 31,31-34-t választani.

Imádság. Hálaadás Isten irgalmaért, Krisztus engesztelő áldozatáért, amely által új életre szabadított fel minket. Megteremtette annak lehetőségét, hogy egy másik szemmel lássuk ezt a világot. Köszönjük meg neki a hitet, amelyet a mi gyülekezetünkben is szétszított mérték szerint. Az erős hitért és a gyenge hitért is adjunk hálát. Azokért is akikre sok talentumot bízott és azokért, akiknek kevesebbet adott. Kérjük őt, hogy a nekünk adott hit mértéke szerint tudjuk betölteni feladatainkat, élni kegyelmi ajándékainkkal a közösség egysége és épülése érdekében. Kérjük azt, hogy akkor, amikor a korszellem gondolkodási sémáit sokkal realisabbnak, életszerűbbeknek észleljük, ajándékozzon meg egy másik látással (2 Kir 6,16-17), amely minden körülmények között meglátja, hogy mi az ő jó, kedves és tökéletes akarata. Ne elégedjünk meg azzal, hogy átlagemberek, átlagkeresztyének legyünk, hanem ez a tökéletes akarat álljon ott mérceként előttünk. Így legyünk az ő követői egy olyan múltó világban, ahová Jézus már elhozta az ő országát.

Ének. Tematikájában kapcsolódnak a következő énekek: 73. *Bizonyára jó az Isten;* 314. *Az én időm, mint a szép nyár...* (7.v.); 317. *E világ mióta fennáll...* (5.v. „Ne szabad magad e világhoz, földi veszendő jószághoz”); 432. *Mit használ keresztyénységem?*; 434. *Szólsz hozzám Istenem...*

6. Felhasznált irodalom

- Boor, Werner de. *Der Brief des Paulus an die Römer*. Wuppertaler Studienbibel. Wuppertal: C. Brockhaus Verlag 1967.
- Bruce, F. F. *Romans*. Tyndale New Testament Commentaries. Leicester: IVP 1997.
- Greijdanus, S. *De brief van den apostel Paulus aan de gemeente te Rome*. Kommentaar op het Nieuwe Testament 6. Amsterdam: H. A. van Bottenburg 1933.
- Kálvin János. *A Rómaiakhoz írt levél magyarázata*. Budapest: Kálvin Kiadó 1992.
- Lekkerkerker, A. F. N. *De brief van Paulus aan de Romeinen*. De prediking van het Nieuwe Testament. Nijkerk: Callenbach 1980.
- Michel, O. *Der Brief an die Römer*. Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1966.
- Murray, John. *The Epistle to the Romans*. New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids, MI: Eerdmans 1965.
- Schmidt, Hans W. *Der Brief des Paulus an die Römer*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament 6. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1963.

